

**Бондар Юлія,**  
*асистент кафедри початкової освіти Вінницького державного  
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського  
Володимирівна, доктор філософії (PhD);*

**Поплавська Алла,**  
*студентка групи ЗБПМ факультету дошкільної і початкової  
освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного  
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*

## **ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

*У статті висвітлено актуальність проблеми формування комунікативної компетентності молодших школярів з особливими потребами в процесі театралізованої діяльності. Розкрито сутність ключових понять: «компетентність», «комунікативна компетентність», «театралізована діяльність». Особливу увагу зосереджено на використанні інтерактивної гри з елементами театралізації, гри-драматизації, які сприяють розвитку мовлення в дітей з особливими освітніми потребами.*

**Ключові слова:** *молодші школярі з особливими освітніми потребами, компетентність, комунікативна компетентність, театралізована діяльність, початкова школа.*

**Постановка проблеми.** Проблема формування комунікативної компетентності молодших школярів з особливими освітніми потребами (ООП) є однією з першочергових у сучасному становленні початкової освіти, оскільки саме в молодшому шкільному віці діти вчаться спілкуватися, виконувати соціальні ролі, знаходити спільну мову з однокласниками, вчителями. Зокрема, в Концепції «Нова українська школа» однією із ключових компетентностей, якою мають оволодіти учні, визначається спілкування державною мовою, сутність якої полягає в умінні усно і письмово висловлювати думку, реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ. У нормативному документі наголошується на необхідності організації освітньої діяльності, відповідно до індивідуальних стилів, темпу, складності та навчальних траєкторій учнів, з урахуванням вікових особливостей їхнього фізичного, психічного і розумового розвитку [8].

З огляду на це, перед учителем початкової школи важливим

завданням постає пошук найбільш ефективних форм, методів, прийомів, видів діяльності, які б розвивали комунікативну компетентність молодших школярів з ООП. Вагомого значення надаємо театралізованій діяльності, яка сприяє всебічному, гармонійному розвитку учнів молодшого шкільного віку з ООП та дає можливість самовиражатися, самореалізуватися та успішно соціалізуватися.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз наукових джерел свідчить, що питанням розвитку комунікативної компетентності займалися Л. Виготський, М. Кочерган, Т.Ладиженська, Г. Леушина, О. Лурія, Л. Мацько, Т. Піроженко, М.Плющ, С. Савченко, І. Синиця, Л. Щерба та інші. Особливості організації інклюзивного навчання висвітлено в працях І.Дмитрієвої, Л. Прядко, Т. Сак, Н. Софій, О. Федоренко та інших.

Сучасні українські науковці (Л. Артемова, С. Біндіч, Н.Водолага, Г. Гандзілевська, Л. Дубина, Р. Калько, О. Коломієць, Г. Шевченко, В. Шахрай та інші) у своїх дослідженнях звертають увагу на розкриття теоретико-методичних аспектів організації театралізованої діяльності.

Варто зазначити, що вченими обґрунтовані окремі питання окресленої проблеми, однак розвиток комунікативної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами в процесі театралізованої діяльності потребує більш глибокого вивчення.

**Мета статті** полягає в розкритті особливостей впливу театралізованої діяльності на формування комунікативної компетентності молодших школярів з ООП.

**Виклад основного матеріалу.** Вважаємо, що саме молодші школярі з ООП потребують найбільшої уваги, підтримки та постійного супроводу, адже тільки забезпечивши безпечне і комфортне соціальне середовище можна залучати їх до різноманітної діяльності та розвивати їхні компетентності.

О. Кучай розглядає термін «компетентність» як можливість особистості володіти відповідною компетенцією, яка охоплює її особисте ставлення до неї та предмета діяльності [10, с. 45].

Поняття «комунікативна компетентність», на переконання О. Краєвської, є «сукупністю певних знань про норми та правила ведення природної комунікації – переговорів, діалогу, полілогу тощо» [9]. Серед актуальних проблем початкової школи визначаємо розвиток комунікативної компетентності учнів, яка прослідковується в меті мовно-літературної освітньої галузі і полягає у «здатності учнів спілкуватися рідною мовою та активно її використовувати в різних комунікативних ситуаціях: у побуті, освітньому процесі,

культурному житті громади...» [11].

У Державному стандарті початкової освіти зазначається, що «основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях та обумовлюють формування ставлення до них» [4]. Починаючи з молодшого шкільного віку, діти набувають необхідні для них норми спілкування. Саме завдяки розвитку комунікативної компетентності, в подальшому, дитина зможе ефективно розвиватися. На нашу думку, невимушеному спілкуванню сприяє використання театралізованої діяльності під час уроків, у позаурочний та в позакласний час.

Театр є тим видом мистецтва і соціальним явищем, в якому переплітається драматургія, творчість режисера й актора, музика, живопис, архітектура, танці, співи тощо. Водночас він слугує «соціальною сходинкою» та засобом всебічного розвитку молодших школярів з ООП. Погоджуємося з О. Демченко, в тому що театралізована діяльність має вагоме значення для розвитку комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку з ООП, адже допомагає здійснювати різнопланове спілкування, емоційно-почуттєву взаємодію, вербальну й невербальну комунікацію. Завдяки участі в театральних виставах, учні не просто відтворюватимуть різноманітні події, а інтеріоризуватимуть загальнолюдські цінності та демонструватимуть зразки для наслідування. Театралізована діяльність сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок, підвищує самооцінку та створює нові дружні стосунки в колективі [3, с. 265].

Педагогічна наука розглядає театралізовану діяльність як один із засобів цілісного виховання дітей, розвитку їх індивідуальності. Вона допомагає учням не тільки засвоювати принципи спілкування, а й розвивати виразність рухів і вимови, виробляти звичку виступати публічно. Наприклад, діти, знайомлячись з літературою, за допомогою драматургії, оволодівають зразками правильного, емоційно насиченого мовлення різноманітними порівняннями, ідіомами, приказками та прислів'ями [2, с. 458].

Відповідно до Типової освітньої програми, розробленої авторським колективом під керівництвом Р. Шияна, у початковому курсі мовно-літературної освіти виокремлено змістову лінію «Театралізуємо», яка сприяє розвитку комунікативних умінь, здібностей, навичок спілкування учнів. Особливо акцентується увага на вмінні моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні стратегії стилю спілкування, використовувати невербальні засоби

спілкування [12]. Погоджуємося з А. Колупаєвою в тому, що завдяки драматизації розвивається емпатія – важлива навичка, необхідна для розуміння інших і самого себе, що допомагає успішній соціалізації школярів у молодших класах [7, с. 6]. Точність мовлення, на переконання Н. Андросової, вдосконалюється в процесі перетворення та вживання в образи, предмети чи явища, сценічні ситуації, казки, оповідання [1, с. 431]. Зауважимо, що учні молодшого шкільного віку з ООП є суб'єктами сценічної творчості, оскільки беруть участь у спільній діяльності, що ґрунтується на демократичних засадах і реалізується через партнерство [4].

Цікавими методами театралізованої діяльності для дітей з ООП є «занурення в образ» і «перевтілення». Перший – дає можливість дитині поринути в конкретну ситуацію, музичний твір. Другий – дозволяє відчувати і пережити на собі емоції, почуття чи думки придуманого героя [1, с. 431-432].

Слід зазначити, що театралізоване дійство об'єднує в собі різноманітні жанри, види мистецтв та здійснює непряний, «прихований» вплив на розвиток особистості в цілому, її моральне становище, збагачує позитивними емоціями, сприяє засвоєнню позитивних прикладів поведінки в різних життєвих ситуаціях [5, с. 474].

Відповідно до розподілу дітей з ООП (обдаровані, з соціальними проблемами, незначними порушеннями здоров'я, інвалідністю), методи залучення учнів до театралізованої діяльності будуть різнитися.

Зокрема, ми пропонуємо використовувати різноманітні інтерактивні театралізовані ігри для творчо обдарованих молодших школярів, такі як: «Рольова гра», «Драматизація», «Інсценізація», «Програвання сценки», «Громадське слухання», «Судове слухання» та інші [2, с. 441].

Варто наголосити на доцільності використання ігор-драматизацій, завдяки яким молодші школярі з ООП активно сприймають, засвоюють пропонований матеріал та створюють творчий образ, розвивають комунікативні, художні та технічні здібності, пластичність, ритм. С. Ковалишина виокремлює наступні структурні компоненти гри-драматизації:

- 1) ознайомлення із сценарієм – інформація про твір, який необхідно інсценізувати; підбір ролей; формування складу журі;
- 2) постановка цілей – розуміння ролі, яку необхідно виконати;
- 3) інсценізація – передавання художньо-ідейного змісту твору засобами драматургії на сцені;
- 4) підбиття підсумків – висловлення подяки акторам,

відзначення журі найбільш артистичних учнів [6, с. 66].

**Висновки та перспективи подальших розвідок.** Отже, театралізована діяльність дозволяє залучати учнів з ООП до цікавої, змістовної та творчої роботи, яка відкриває для них соціальний світ. Завдячуючи їй, молодші школярі з ООП можуть проявляти свої здібності та вдосконалювати ті навички, яких не вистачає через недостатній рівень досвіду. Театралізація є активним видом діяльності, що мотивує та підвищує інтерес дітей до нових знань, дозволяє розвивати впевненість у собі, завдяки постійному спілкуванню та взаємодії з опонентами комунікації, сприяє ефективній соціальній адаптації.

Наше дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективні напрями подальших наукових розвідок стосуватимуться пошуку інноваційних форм, технологій, методів роботи з молодшими школярами із ООП задля ефективного розвитку їх комунікативної компетентності.

#### **Список використаних джерел:**

1. Андросова Н. Розвиток комунікативних навичок та емоційного інтелекту дітей засобами театрального мистецтва. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів V Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 2021. С. 430-433.
2. Бондар Ю. Розвиток творчої обдарованості молодших школярів засобами інтерактивної гри з елементами театралізації *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів V Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 2021. С. 439-442.
3. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: європейський контекст. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Вінниця, 10-11 груд. 2020 р. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2020. Вип. 3. С. 261-267.
4. Державний стандарт початкової освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 24.02.2023).
5. Державець Т. Використання театрального мистецтва у соціально-виховній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : Зб. матеріалів V Міжнар. науково-практ. Інтернет-конф., м. Вінниця, 2021. С. 471-475.

6. Ковалишина С. Гра-драматизація як форма позакласної роботи з англійської мови. *Рідна школа*. 2014. № 10. С. 64-68.

7. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «АТОПОЛ». 2011. 274 с.

8. Концепція «Нова українська школа» : ухвал. рішенням колегії МОН від 27 жовт. 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.02.2023).

9. Краєвська О. Д. Комунікативна компетентність як педагогічна проблема. URL: [http://www.rusnauka.com/14\\_ENXXI\\_2009/Pedagogica/46172.doc.htm](http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Pedagogica/46172.doc.htm) (дата звернення: 27.02.2023).

10. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. № 11. С. 44-48.

11. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 24.02.2023).

12. Шиян Р. Б. Типова освітня програма для 1 – 2 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2019. 84 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення 25.02.2023).